

YERLİ VƏ BEYNƏLXALQ BİZNESLƏRDƏ İNVESTİSİYALARIN GENİŞLƏNDİRİLMƏSİNDƏ LAYİHƏLƏRİN İDARƏEDİLMƏSİNİN ROLU

DOI: [10.71447/2413-7235-2026-1-73](https://doi.org/10.71447/2413-7235-2026-1-73)

Nərmin N. İsmayılova

Magistrant, Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti

E-mail: ismayilovanarmin2001@gmail.com

ORCID: 0009-0009-9385-7436

Xülasə

Məqalənin məqsədi beynəlxalq bizneslərdə olan investisiyaların artırılmasında layihələrin və onun idarəedilməsinin rolunu elmi-nəzəri və praktiki cəhətdən təhlil etmək olmuşdur. Qeyd edə bilərik ki, bizneslər sürətlə qloballaşan beynəlxalq iqtisadi mühitdə yerli və q investisiya cəlb etmək baxımından getdikcə daha yüksək rəqabətlə üzləşirlər. Müəssisənin strateji inkişafını, yüksək innovasiyasını və davamlı rəqabət qabiliyyətini dəstəkləmək məqsədilə ən mühüm amillərdən biri də onun yerli və xarici investisiya cəlb etmək və onu maksimum səmərə ilə istifadə etmək qabiliyyəti hesab edilir. Bu məqalə layihə idarəetməsinin həm yerli, həm də beynəlxalq səviyyədə bizneslərin uzunmüddətli mənfəətliliyini necə təmin etdiyini və investisiya cəlb etmə prosesini necə asanlaşdırdığını daha dərinləndirən araşdırır. Müasir dövrdə bizneslərin dayanıqlı və davamlı inkişafını təmin edən əsas amillərdən biri də məhz investisiya yönümlü layihə idarəetməsinin məqsədyönlü, planlı şəkildə təşkil olunmasıdır.

Tədqiqatlar göstərir ki, yerli bizneslər layihə idarəetməsinin böyük əhəmiyyətini dərk etdikləri və effektiv planlaşdırma hazırladıqları müddətdə daha yüksək səviyyədə investisiya cəlb edə bilərlər. Bu isə öz növbəsində uzunmüddətli davamlı inkişaf, rəqabətqabiliyyətli innovativ yanaşmalar və müasir dünya iqtisadiyyatında rəqabət üstünlüyü ilə nəticələnir. İnteraksiya layihələrinin düzgün idarə edilməsi innovasiyaların tətbiqində və biznesin iqtisadi gücünün yüksəldilməsində mühüm rol oynayır. Ona görə də, hər bir şirkət üçün gələcək inkişaf mərhələsində layihələrin idarə edilməsində əsas diqqət məhz uzunmüddətli davamlı sosial-iqtisadi nəticələrin əldə olunmasına yönəldilməlidir.

Açar sözlər: *Layihə idarəetməsi; Yerli bizneslər; Beynəlxalq bizneslər; Layihə idarəetməsi strategiyaları; İnteraksiyalar; İnteraksiyaların genişləndirilməsi*

THE ROLE OF PROJECT MANAGEMENT IN EXPANDING INVESTMENTS IN LOCAL AND INTERNATIONAL BUSINESSES

Narmin N. İsmayılova

Master's student, Azerbaijan State Oil and Industry University

E-mail: ismayilovanarmin2001@gmail.com

ORCID: 0009-0009-9385-7436

Abstract

The aim of the article was to analyze the role of projects and their management in increasing investments in international businesses from a scientific, theoretical and practical perspective. It can be noted that businesses are facing increasingly high competition in terms of attracting local and foreign investments in a rapidly globalizing international economic environment. One of the most important factors in supporting the strategic development, high innovation and sustainable competitiveness of an enterprise is its ability to attract local and foreign investments and use them with maximum efficiency. This article examines in more depth how project management ensures the long-term profitability of businesses both locally and internationally and how it facilitates the process of attracting investments. One of the main factors ensuring the sustainable and sustainable development of businesses in modern times is the purposeful, planned organization of investment-oriented project management.

Local businesses can attract higher levels of investment when they understand the great importance of project management and develop effective planning. This, in turn, results in long-term sustainable development, competitive innovative approaches and competitive advantage in the modern world economy. Proper management of investment projects plays an important role in the implementation of innovations and increasing the economic strength of the business. Therefore, the main focus of project management for each company at the next stage of development should be on achieving long-term sustainable socio-economic results.

Keywords: *Project management; Investments for local businesses; Investments for international businesses; Project management strategies.*

РОЛЬ УПРАВЛЕНИЯ ПРОЕКТАМИ В РАСШИРЕНИИ ИНВЕСТИЦИЙ В МЕСТНЫЙ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ БИЗНЕС

Нармин Н. Исмаилова

*Азербайджанский Государственный Нефтегазовый Университет
Э-почта: ismayilovanarmin2001@gmail.com
ORCID: 0009-0009-9385-7436*

Аннотация

Целью статьи был анализ роли проектов и их управления в увеличении инвестиций в международный бизнес с научной, теоретической и практической точек зрения. Можно отметить, что в условиях быстро глобализирующейся международной экономической среды бизнес сталкивается с растущей конкуренцией в привлечении местных и иностранных инвестиций. Одним из важнейших факторов, поддерживающих стратегическое развитие, высокую инновационность и устойчивую конкурентоспособность предприятия, является его способность привлекать местные и иностранные инвестиции и использовать их с максимальной эффективностью. В данной статье более подробно рассматривается, как управление проектами обеспечивает долгосрочную прибыльность бизнеса как на местном, так и на международном уровне и как оно способствует процессу привлечения инвестиций. Одним из главных факторов, обеспечивающих устойчивое и стабильное развитие бизнеса в современную эпоху, является целенаправленная, плановая организация инвестиционно-ориентированного управления проектами.

Местный бизнес может привлекать более высокие уровни инвестиций, если понимает большую важность управления проектами и разрабатывает эффективное планирование. Это, в свою очередь, приводит к долгосрочному устойчивому развитию, конкурентоспособным инновационным подходам и конкурентным преимуществам в современной мировой экономике. Правильное управление инвестиционными проектами играет важную роль в реализации инноваций и повышении экономической мощи бизнеса. Поэтому основное внимание в управлении проектами для каждой компании на следующем этапе развития должно быть сосредоточено на достижении долгосрочных устойчивых социально-экономических результатов.

Ключевые слова: *Управление проектами; Инвестиции в местный бизнес; Инвестиции в международный бизнес; Стратегии управления проектами.*

GİRİŞ

Beynəlxalq iqtisadi bazar iqtisadiyyatı çərçivəsində investisiya fəaliyyəti hər bir yerli və beynəlxalq biznesin iqtisadi inkişaf prosesinin əsas tərkib hissələrindən biri hesab edilir. Qlobal iqtisadi sistemdə davamlı baş verən dəyişikliklər səbəbindən dayanıqlı inkişafın təmin edilməsi, biznesdə innovativ potensialın gücləndirilməsi, istehsal proseslərinin modernləşdirilməsi üçün investisiya resurslarının düzgün istiqamətləndirilməsi və layihələrin səmərəli, effektiv idarə olunması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Qlobal iqtisadiyyatın dəyişkənliyi investisiya qərarlarının daha peşəkar idarə olunmasını tələb edir. Müasir biznes mühitində uğurlu investisiya yalnız maliyyə resurslarından deyil, həm də effektiv layihə idarəetməsindən asılıdır. Azərbaycan iqtisadiyyatında da son illərdə qeyri-neft sektoruna investisiya artımı layihə idarəetməsinin aktuallığını daha da artırmışdır.

Göstərilən məqalə həm yerli, həm də beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində bir-biri ilə əlaqəli olan əsas anlayışları əhatə edir; bunlara layihələrin idarəedilməsi, strateji liderlik və investisiya idarəetmə qərarları daxildir. Layihələrin idarəedilməsi müəyyən bir investisiya layihəsinin uğurla təşkil edilməsi üçün başlanğıc, planlaşdırma, icra, monitorinq, qiymətləndirmə və son mərhələləri üzrə bir sıra zəruri tədbirlərin görülməsi kimi konseptuallaşdırıla bilər (Singh, H. Və Williams, P.S., 2021). İntestisiya layihə menecerləri öz komandalarının köməyi ilə investisiya layihələrini planlaşdırmaq, icra etmək, monitorinq, təşkil etmək, izləmək və tamamlamaq kimi bir sıra bacarığı nümayiş etdirirlər. Məhz bu səbəbdən onlar investisiya layihə idarəetməsi prosesində ardıcıl olaraq müəyyən edilmiş bir sıra metodlara əməl edirlər. Bu məqsədlə onlar investisiya layihələrinin təşkilinin və icra olunmasının həyat dövrünün hər mərhələsində öz komanda heyətinə iş prosesində dəstək olmaq, onları yönləndirmək üçün layihə idarəetməsi üzrə peşəkar səviyyədə, ən optimal şəkildə bilik, bacarıq və resurslardan səmərəli istifadə etməlidirlər. Effektiv investisiya layihə idarəetməsi şirkət və müəssisələr üçün olduqca əhəmiyyətli hesab olunur, çünki bu, icra olunan layihələrin bir sıra komponentlərini izləməyə və sonda onların uğurla yekunlaşdırılmasına dəstək olur (Marnewick, C. Və Marnewick, A.L., 2022).

ƏSAS HİSSƏ

Bizneslə bağlı investisiya layihəsi irəlilədikcə və inkişaf etdikcə layihələrin idarəedilməsinin əsas komponentlərinin, məsələn, onun müxtəlif tapşırıqlarının artımının effektiv şəkildə monitorinq olunması vacib bir prosesdir. İntestisiya layihələrinin səmərəli şəkildə idarə olunması şirkət və təşkilatların öz resurslarından daha rəasional, optimal şəkildə istifadə etməsinə, eləcə də istehsal xərclərinin azaldılmasına və mənfəətliliyin artırılmasına gətirib çıxarır. Müasir bazar iqtisadiyyatı sistemində investisiya layihələrinin rəasional idarə edilməsində planlaşdırma, nəzarət və risklərin idarə olunması kimi bir sıra proseslər mühüm əhəmiyyətli hesab olunur.

Layihə menecerlərinin peşəkarlığı, ixtisasının artırılması, beynəlxalq layihə idarəetmə sertifikatlarının (PMP – Project Management Professional, PRINCE2 – Projects IN Controlled Environments və s.) təşviqi kimi bir sıra insan kapitalının inkişafına aid fəaliyyətlər də investisiya layihələrinin optimal idarə olunmasında və layihələrin uğurlu icrasında müsbət təsirə malikdir. Layihə idarəetməsinin investisiyaya təsiri aşağıdakı model – effektivlik modeli ilə ifadə edilir:

Düstur 1.

$$ROI = \frac{Gəlir - Xərc}{Xərc}$$

Bu model göstərir ki, layihə idarəetməsi nə qədər effektivdirsə, ROI bir o qədər yüksək olur. Layihənin idarəetməsi prosesləri və onun investisiyaya təsiri:

Cədvəl 1. Layihə İdarəetmə Mərhələləri və Investisiyaya Təsir Cədvəli

Layihə mərhələsi	İdarəetmə funksiyası	İnvestisiyaya təsiri
Planlama	Büdcə və resurs planı	Risqlərin azalması
İcra	Resursların istifadəsi	Səmərəliliyin artması
Monitorinq	Nəzarət və analiz	Gəlirin optimallaşması
Bağlanış	Nəticələrin qiymətləndirilməsi	Təcrübə kapitalı

Mənbə: Müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan Döət Neft Şirkətinin (SOCAR) xarici tərəfdaşlarla həyata keçirdiyi layihələrdə (məsələn, Bakı-Tbilisi-Ceyhan layihəsi) layihə idarəetməsi investisiya səmərəliliyinin əsas faktoru olmuşdur. Bundan başqa BP şirkətinin beynəlxalq layihələrində (offshore platformlar və enerji layihələri) ciddi layihə idarəetmə standartları tətbiq edilir. Bu, risklərin azaldılmasına və uzunmüddətli investisiya gəlirlərinə səbəb olur. Həmçinin, qeyd edək ki, layihə idarəetməsinin keyfiyyəti artdıqca:

- Risklər azalır
- Kapital itkisi minimuma enir
- İnvestor etimadı artır
- Uzunmüddətli və daimi gəlir formalaşır

Yerli və beynəlxalq bizneslər yeni bazarlara və ya coğrafi ərazilərə genişlənmək üçün tez-tez müxtəlif mənbələrdən kapital və maliyyə vəsaiti cəlb etməyə maraqlıdırlar. Onlar bu vəsaitləri diversifikasiya, tədqiqat və inkişaf fəaliyyətlərinə, eləcə də öz fəaliyyət istiqamətləri üzrə rəqiblərə qarşı müdafiə tədbirlərinə yönəldə bilərlər. Müəssisələr bu xərcləri cari əməliyyatlarından əldə etdikləri pul vəsaiti ilə maliyyələşdirə bilsələr də, adətən kənar kreditordən və ya investordən vasitəsilə pul vəsaiti cəlb etmək daha məqsəduyğun hesab edilir (Mavlutova, I., Babenko, V., Dykan, V., Prokopenko, N., Kalinichenko, S. Və Tokmakova, I., 2021). Lazım olan pul vəsaitlərinin əldə olunması üçün bölüşdürülməmiş mənfəət, borc vəsaitləri və səhmdar kapitalı kimi müxtəlif maliyyələşdirmə üsullarından istifadə edilə bilər. Müəssisə və təşkilatların öz investisiyalarını necə maliyyələşdirməsi onların qəbul etdikləri və həyata keçirdikləri investisiya qərarlarına təsir göstərə bilər. Beynəlxalq bizneslərdə investisiya layihələrinin idarə edilməsi zamanı müəyyən çatışmazlıqlar və problemlər meydana çıxır. Bizneslərin layihə idarəetməsi zamanı qarşılaşdıqları problemlərdən biri maliyyələşmə risklərinin düzgün idarə edilməməsi və xarici təsirlərə olan həssaslıqdır. Layihə idarəetməsi aşağıdakı sahələrdə investisiyaların genişlənməsinə təsir edir:

- Risklərin idarə edilməsi
- Büdcə və resurs optimallaşdırılması
- Zamanın effektiv idarə edilməsi
- Keyfiyyət nəzarət və strategiyanın icrası

Biznesin mövcud olan fəaliyyət sahəsinin (istər yerli, istərsə də beynəlxalq) həddlərindən kənara çıxaraq kapital cəlb etməklə biznes fəaliyyətinin artırılması maraqlı tərəflər üçün faydalı və gəlirli hesab edilə bilər. Lakin bununla bağlı müəyyən problemlər mövcuddur. Ölkədaxili və ya ölkələrarası müharibələr, münaqişələr, eləcə də beynəlxalq miqyasda dəyişkən siyasi, sosial, iqtisadi və tənzimləyici mühit kimi bir çox amillər və çətinliklər səbəbindən müəssisələr üçün davamlı inkişafı

və gəlirliliyi qoruyub saxlamaq çətin hesab oluna bilər (Ishiwatari, M. Və Sasaki, D., 2022). Şəraitdən asılı olaraq, yerli və dünya miqyaslı biznesin çətinliyi gözlənilən mənfəətin, gəlirin azalmasından tutmuş biznesin fəaliyyətinin tam sonlanmasına qədər müxtəlif mənalarda ifadə edilə bilər. Azərbaycan kontekstində xüsusilə enerji, tikinti və bank sektorlarında layihə idarəetməsi investisiya genişlənməsində mühüm rol oynayır.

İnvestisiya ilə bağlı problemləri biznesdə olan resursların yenidən bölüşdürülməsi, şirkətin kapital itkisi, gəlirliliyinin azalması, qiymətin aşağı düşməsi və digər bir sıra amillərlə əlaqəli olan problemləri əhatə edir. Hər bir dövlətdə mənfəətlə bağlı potensial mövcud olsa da, yerli və beynəlxalq əhəmiyyətli investitorlar ciddi problemlərlə üzləşirlər. Ölkələrarası bir valyutanın digər valyutaya nisbətində dəyərdə baş verən dəyişkənlik nəticəsində qoyulan investisiyanın dəyərinin dəyişməsi kimi də hesab olunur.

Valyuta məzənnələrinin dəyişkən olması səbəbindən beynəlxalq və yerli bizneslərin bu riski tam şəkildə sığortalaması problem ola bilər. Dövlətin iqtisadi, siyasi mühiti də həmin ölkədə fəaliyyət göstərən biznesin uğuruna əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir. Dövlətlər öz xarici ticarət siyasətində dəyişikliklər etdikdə, məsələn, ticarətdə maneələr tətbiq etdikdə, bu dəyişikliklərin dünya ticarətinə mənfi təsir göstərməsi ehtimalı böyükdür.

Cədvəl 2. Layihə idarəetməsi və investisiyanın effektivliyi

Faktor	İdarəetmə zəif olduqda	İdarəetmə güclü olduqda
Risk səviyyəsi	Yüksək	Aşağı
ROI	Qeyri-sabit	Stabil və yüksək
Layihə gecikməsi	Adətən baş verir	Minimum
Resurs itkisi	Çox	Minimum

Mənbə: Müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir

Digər ölkələrin qanunları beynəlxalq şirkətlərin maliyyə nəticələrinə əhəmiyyətli dərəcədə təsirə malikdir. Bizneslər digər ölkələrdəki partnyorları ilə biznes fəaliyyəti həyata keçirərkən hökumətin bir sıra qurumları tərəfindən müəyyən edilmiş norma və qaydalara riayət etməlidirlər (Fan, W. Və Hao, Y., 2020). Dövlət orqanları tərəfindən tətbiq edilən normalar, qaydalar biznes və şirkətlərə mənfi təsir edə həтта, xarici dövlətlərdən həyata keçirilən investisiyaları çəkindirə, uzaqlaşdırır, əməliyyat və bir sıra xərcləri artırır və beynəlxalq iqtisadi sistemdə rəqabət mühitini təhrif edə bilər. Tənzimləyici çətinliklərin və maneələrin tam həlli mümkün olmur, çünki dövlətlər öz sərhədləri çərçivəsində olan biznesləri yerli qanun və qaydalara əməl etməyə məcbur edirlər. Beynəlxalq şirkətlərdə layihə idarəetməsi daha çox PMI (Project Management Institute) standartlarına əsaslanır. Bu yanaşma investisiya risklərini azaldır və investisiya layihələrinin uğurluluq faizini qaldırır. Texnologiyaya sahəsindəki dəyişikliklər və innovasiyalar bizneslərin yaradılması və inkişafı üçün mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyindən şirkətlərin biznes əlaqələrini təşkil etmək üçün etibarlı şəbəkəyə çıxışı olmalıdır. Bizneslər getdikcə daha qəliz texnologiyalardan istifadə etdikləri üçün hakerlər tərəfindən asan hədəfə çevrilirlər və bu kibercümlərin qarşısını almaq və ya onları minimallaşdırmaq üçün əhəmiyyətli texnoloji resurslara malik olmaya bilərlər. Qlobal beynəlxalq miqyasda fəaliyyətlərini artırmaq üçün kifayət qədər kapital cəlb etməyi məqsədləyən bizneslər üçün kibertəhlükəsizlik və başqa təhdidlərə qarşı güclü mühafizə sisteminin qurulması mütləq şərtədir (Lis, P. Və Mendel, J., 2019).

Beynəlxalq iqtisadi bazarlara çıxan bizneslər kiberhücumların artması zəmnində texnoloji təhlükəsizlik sistemlərinin sıradan çıxması riski ilə üzləşirlər. Beynəlxalq bizneslərdə bir biznes digər müəssisələrin ideyalarını mənimsədikdə isə intellektual mülkiyyət problemləri yarana bilər.

Kommersiya problemi, beynəlxalq bizneslərin səhv icra olunan biznes strategiyası və praktikaları nəticəsində öz mənfəətliliyini və gəlirlərini qoruyub saxlaya bilməməsi kimi aydın olur (Opperman, C., Liebig, D., Bowling, J., Johnson, C.S., Stiesmeyer, J. Və Miller, S., 2022). Burada əsas səbəblərə düzgün hesan olunmayan biznes partnyorlarının seçilməsi, zəif strategiyanın tətbiq edilməsi, mədəniyyət və dil fərqlilikləri səbəbindən kommersiya müqavilələrinin səhv şərhə və digər problemlər daxildir. Bizneslər öz daxili bazarlarında da bir sıra problemlərlə üzləşsələr də, bu çətinliklərin nəticələri çox vaxt beynəlxalq şirkətlər üçün daha əhəmiyyətə malik təsirlər yaradır (Majid, M.A., 2020). Bizneslər öz məqsəd, plan və hədəflərini bölməyən səhv tərəfdaşlar seçdikdə, beynəlxalq iqtisadi sistemdə mənfəəti maliyyə, iqtisadi ssenarilərdən biri yaranır. Bu cür qərarların biznes üçün yaratdığı maliyyə xərcləri olduqca çox olur.

Qlobal bazarlarda fəaliyyət göstərən şirkətlər üçün layihə idarəetməsi yalnız əməliyyat aləti deyil, strateji idarəetmə mexanizmi kimi çıxış edir (Əliyev, 2019). Project Management Institute yanaşmasına əsasən layihə idarəetməsi aşağıdakı mərhələləri əhatə edir:

- Planlaşdırma
- İcra
- Monitorinq
- Bağlanış

Ölkə xaricindən kənarında fəaliyyət göstərməyən maliyyə büdcəsinə gəldikdə isə, xarici digər ölkədə filial açmağı planlayan hər bir biznes beynəlxalq və yerli investisiya ilə bağlı problemlərlə qarşılaşır. Qlobal təşkilatlar maliyyə vəsaitlərinin cəlb edilməsi baxımından da problemlərlə qarşılaşırlar. Qlobal maliyyə böhranı kimi bir sıra hadisələr istənilən dövlətdə hər an baş verə bilər, lakin yüksək məbləğdə xarici borcu və zəif infraqurumla malik olan dövlətlər daha həssas sayılır (Sapir, E.V. və Karachev, I.A., 2020).

Beynəlxalq təcrübələr göstərir ki, müasir beynəlxalq kontekstdə qlobal maliyyə problemlərinin mənfəətə təsirlərini minimallaşdırmaq üçün bizneslər öz resurslarını dünya bazarları üzrə düzgün və optimal şəkildə yenidən bölüşdürülməsini həyata keçirilməlidirlər. Hər hansı bir biznesi beynəlxalq miqyasda artırmaqdan və ona hüquqi problemlər yarada bilən konvensiyalara daxil edilmədən öncə idxal və ixrac, eləcə də beynəlxalq ticarətlə bağlı ödənişlərinin araşdırılması, valyuta dəyişmələri və mümkün başqa problemləri əhatə edən dəqiq büdcə planı hazırlanması mühüm əhəmiyyət kəsb edir (Matos, P., 2020).

Şirkətin öz maliyyə resurslarını necə idarə etməsi onun ölkə kənarında həyata keçirdiyi fəaliyyətinin başqa aspektlərini, məsələn, ölkənin vergi qanunvericiliyinə riayət olunması və korporativ standartların, etikanın qorunmasını necə idarə edəcəyinin əsas göstəricisidir. Düzgün hazırlanmış xərc planları maliyyə problemlərinin idarə edilməsində və beynəlxalq artıma hazırlaşmada əsas rola malikdir.

Layihələrin düzgün idarəedilməsi zamanı əsas məqsəd gəlirliliyin və mənfəətliliyin yüksəldilməsidir. Bizneslərdə investisiyaların cəlb olunması üzrə layihə idarəetməsindən istifadə müəssisəyə əməkdaşların fəaliyyətlərinin effektivliyini, optimallığını və səmərəliliyini artırmaqla fayda verə bilər. Nəticədə, şirkətin böyük uğuru onun müəyyən zaman mərhələlərində layihə məqsədlərinə nə dərəcədə nail olması ilə qiymətləndirilir. Biznesdə investisiya layihəsinin tələbatları nə dərəcədə qarşıladığı, şirkətin öz investisiya məqsədlərinə çatmasının və qazandığı mənfəət onun uğurlu olub-olmadığını müəyyənləşdirməyə imkan verir (Filippova, V.D., Budnyk, V.A., Mykhailiv, H.V., Hryniv, L.V. və Los, O.I., 2020).

Ümumiyyətlə, layihə idarəetmə keyfiyyəti ilə investisiya gəlirliliyi arasında müsbət asılılıq var. Effektiv layihə idarəetməsi investisiyaların aşağıdakı göstəricilərinə birbaşa təsir edir:

- Kapitalın geri dönüşü (ROI)
- Risk səviyyəsi
- Layihənin icra müddəti
- Resurslardan istifadə səmərəliliyi

Yerli, eləcə də dünya səviyyəli biznes layihəsinin investisiya yönümlü uğuruna nail olmaq, bəzən onun idarəedilməsi uğurundan daha çətin hesab oluna bilər. Biznes layihəsinin investisiya tərəfini başa düşmək və ona təsir etmək üçün onu bütöv bir sistem kimi görmək əhəmiyyətlidir. Aydındır ki, layihə idarəetməsində müvəffəqiyyət yalnız tapşırıqları yerinə yetirməkdən çox yaxşı münasibətlər qurmaqdan asılıdır. Aydın, səliss danışmaq, başqaları ilə yaxşı işləmək və komandaya rəhbərlik edən liderlər kimi bir çox qavrayışlar çox vacibdir. Qeyd edə bilərik ki, təcrübəli menecerlər güclü komandalar yaratmağa və işi uğurla bitirməyə diqqət yetirirlər. Şəhərləri və ya dövlətləri dəyişdirən layihələr üzərində işləyərkən iştirak edən insanlarla diqqətli olmaq çox vacibdir, çünki bu layihələr fərdlərin düşüncə və hisslərini dəyişməyə çalışır. Critical Path Method və Gantt charts kimi alətlər layihəni saxlamağa kömək edir. Maraqlı tərəflər matrisi və məsuliyyət cədvəlləri kimi digər alətlər layihəni uğurlu təşkil etmək üçün iştirak edən hər bir kəsin birlikdə çalışdığına əmin olmağa kömək edir.

Layihə idarəetməsi bizneslərə mövcud və ya planlaşdırılan investisiya təşəbbüsləri ilə bağlı xərcləri və mənfəətliliyi, gəlirləri ölçməyə kömək edir. Qeyd etmək olar ki, hər hansı bir biznes investisiya layihələrinə sərf edilən vaxtı ölçməzsə, əməliyyat və strateji məqsədlərə nail olmaq üçün tələb edilən maddi və qeyri-maddi resursların faktiki dəyərini müəyyən etmək çətin hesab oluna bilər (Ribeiro, A., Amaral, A. və Barros, T., 2021).

Qeyri-maddi aktivlərin idarə edilməsi zamanı hər bir biznes müəyyən problemlərlə rastlaşır. Uğurlu investisiya layihə rəhbərləri və müəssisələr işçilərin işləri yerinə yetirməsi üçün tələb edilən vaxtı proqnozlaşdırmaqda, idarəetməkdə və onların öz işlərinə görə məsuliyyət daşımalarını təmin etməkdə peşəkardırlar. Müasir dövrün tələblərinə cavab verən layihə menecerləri əməkdaşların verilən tapşırığı həyata keçirə biləcəyi müddəti, hansının əlavə ixtisas təliminə və ya vəzifə strukturlarının dəyişikliyə nə dərəcədə ehtiyacı olduğunu və hansının uğursuz ola biləcəyini müəyyən edə bilirlər. Həmçinin, potensial müştərilərin alıcılıq qabiliyyətini əsas götürərək əmtəə və xidmətlərə hansı qiymətin tətbiq edilməli olduğunu, hansı vəzifələrin strukturlarının daha məqsədəuyğun olduğunu, inkişaf potensialının daha yüksək olduğu məkan və bu inkişafın həyata keçirilib-keçirilmədiyini də bilirlər (Borner, T., 2021).

Uğurlu biznesin əsas tələblərindən biri onun investisiya layihələrini təşkil edərkən sərf edilən əmək miqdarını düzgün ölçüb qiymətləndirə bilməsidir, əgər bu proses mümkün olmasa zəruri olan investisiyaları cəlb etmək mümkün olmayacaq.

İnvestisiya üzrə layihə idarəetmə komandaları yaxşı layihə idarəetmə metodlarına əməl etdikdə, hər kəsin bacarıqlarından ən optimal şəkildə istifadə edilə bilər. Onlar, xüsusilə maliyyə vəsaiti və vaxtı diqqətlə planlaşdırıldığı təqdirdə işi daha sürətli və daha mükəmməl edir. Yaxşı planlaşdırma komandalara öz layihələrini daha tez və yüksək keyfiyyətlə başa çatdırmağa kömək edir.

Düzgün layihə idarəçiliyinin əsas məqsədi komandanın daha məhsuldar və sistemli işləməsini təmin etməkdir ki, bu da biznesin maliyyə cəhətdən daha yaxşı işləməsinə kömək edir. İnvestisiya layihələrini daha çevik şəkildə idarə edən layihə rəhbərləri bazardakı dəyişiklikləri və ya müştərilərin istədiklərini idarə edə bilirlər. İnvestisiyanın artırılması məqsədilə effektiv layihə idarəetməsinin əsas nəticəsi daha məhsuldar işçi heyətidir ki, bu da şirkət üçün daha yüksək maliyyə nəticələri deməkdir.

Layihə menecerləri yaxşı nəticələr əldə etmək üçün kifayət qədər çox çalışırlar ki, vaxt və pul məhdudiyyətlərinə baxmayaraq, bu investisiya nəticələrinə mənfi təsir etməsin. Düzgün addımlar atıldıqda və resurslardan ağıllı, optimal şəkildə istifadə edildikdə, investisiya ilə bağlı layihələr qrafikə uyğun və büdcə daxilində qala bilər.

Yaxşı bir layihə meneceri investisiya qərarlarında rol oynayan bütün iştirakçıların birliyini təmin edir, yenilikləri bölüşmək, problemləri həll etmək və qabaqcadan planlaşdırmaq üçün müntəzəm görüşlər keçirir. Bir komanda üzvləri investisiya məqsədlərinə çatmaq üçün çox çalışdıqda, daha çox motivasiya edilir. Bu, onlara daha yaxşı investisiya planlaşdırmasına, maliyyə vəsaitindən ağıllı istifadə etməyə və biznesin böyüməsinə kömək etmək üçün lazım olan resursları əldə etməyə kömək edir.

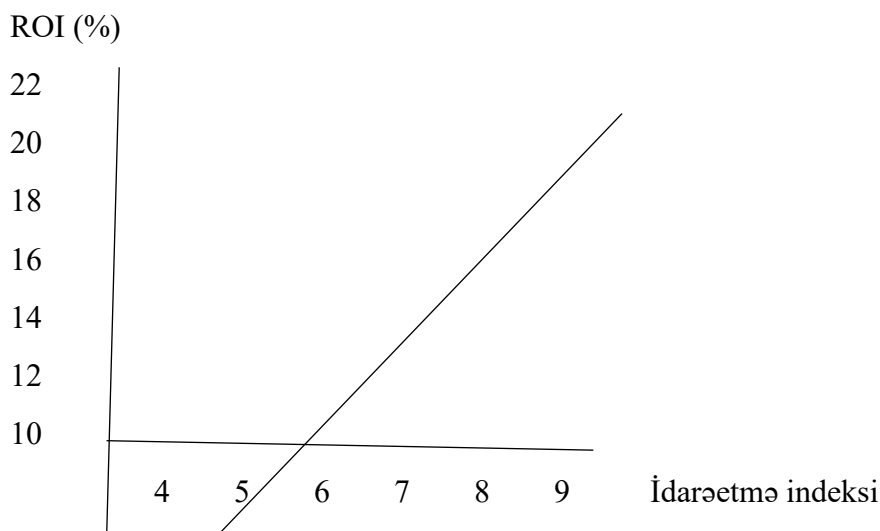
Tədqiqatlardan əldə olunan nəticələrə əsasən belə düşünmək olar ki, yerli və qlobal bizneslər layihə idarəetməsi vasitəsilə öz investisiya proseslərini optimallaşdıraraq daha qısa müddətdə daha çox nəticə əldə edə bilərlər. Bu isə iri bizneslərə həm yerli, həm də qlobal səviyyədə öz investisiyalarını və gəlirlərini artırmağa imkan verir və gələcək inkişafı üçün möhkəm zəmin yaradır. Bu xüsusilə bazarda üstün mövqə əldə etməyi hədəfləyən müəssisələr üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Aydın məsələdir ki, effektiv layihə idarəetmə praktikalarının tətbiqi ümumi məhsuldarlığın artırılması üçün mühüm əhəmiyyət daşıyır. Bu praktikalar düzgün tətbiq edildikdə, rəhbərliyə layihələri planlaşdırmaq və nəzarət etmək üçün əhəmiyyətli səriştəni təmin edir ki, bütün məqsədlər və nəticələr müəyyən edilmiş büdcə çərçivəsində həyata keçirilsin. Bu isə layihə idarəetməsinin niyə əksər bizneslər üçün investisiyaların genişləndirilməsində mühüm rol oynadığını izah edir. Joghee, Alzoubi and Dubey (Joghee, S., Alzoubi, H.M. və Dubey, A.R., 2020) qeyd edirlər ki, effektiv layihə idarəetməsi investisiya cəlb etməyə çalışan bizneslərə əhəmiyyətli üstünlüklər qazandıra bilər.

Səriştəli layihə menecerləri vasitəsilə potensial layihə idarəetməsi bizneslərə investisiyaların effektiv idarə olunmasına və gələcəkdə əlavə investisiyaların cəlb edilməsinin planlaşdırılmasına kömək edir. Müəyyən olunmuşdur ki, bizneslər layihə idarəetmə tətbiqlərindən istifadə etməklə çoxsaylı layihələrinin maliyyə vəziyyətini izləyə bilərlər. Bununla belə, bu tətbiqlər təşkilatın texnoloji inkişaf səviyyəsini müəyyən etmək və ya tam anlamaq baxımından çox vaxt faydalı olur. Digər tərəfdən, bu cür investisiyalar ümumi təşkilati fəaliyyətlər üçün də əhəmiyyətli ola bilər. El Khatib və digərləri (El Khatib, M., Alabdooli, K., AlKaabi, A. və Al Harmoodi, S., 2020) qeyd edir ki, texnoloji inkişafın dəyərini aydınlaşdırmaq çətindir, çünki bu sahədə investisiyaların gəlirləri qeyri-müəyyən, dolaylı və mürəkkəb xarakter daşıyır. İnvestorlar və digər maraqlı tərəflər üçün bizneslərin audit və maliyyə nəticələri daha çox əhəmiyyətli hesab olunur.

Təhlillər göstərmişdir ki, həm qlobal, həm də yerli səviyyədə fəaliyyət göstərən müəssisələr biznes nəticələrini yaxşılaşdırmaq üçün investisiya imkanlarını müəyyən etmək və cəlb etmək baxımından layihə menecerinə ehtiyac duyurlar. Menecerlər gəlirli investisiya imkanlarını müəyyən etmək üçün geniş bazar araşdırmaları aparırlar. Onlar həm yerli, həm də qlobal bazarlarda yeni texnologiyaları, rəqibləri və potensial riskləri analiz edirlər. Bu məlumatlar investorlar üçün qərarların qəbulunu asanlaşdırır.

Qrafik 1. Layihə idarəetməsi və ROI

Risqlərin qiymətləndirilməsi və minimallaşdırılması layihə rəhbərinin əsas vəzifələrindən biridir. Effektiv risk idarəetmə sistemləri qurmuş bizneslər investisiya imkanlarını daha uğurla cəlb edə bilirlər. Menecerlər potensial riskləri təhlil edir və onları idarə etmək və ya aradan qaldırmaq üçün strategiyalar hazırlayaraq investorların etibarını qazanırlar (Dzwigol, H. və Dzwigol-Barosz, M., 2020).

Ümumiyyətlə investorlar etibarlı və tanınmış brendlərlə əməkdaşlığa daha çox maraq göstərirlər. Ümumi fikrə görə, tanınmış biznes müəssisələrinə investisiya qoymaq riski azaldır və gəlirləri artırır. Qlobal bazar dəyişikliklərinə tez adaptasiya oluna bilən və yeni imkanlara açıq olan bizneslər daha çox investisiya cəlb edir. Uzunmüddətli strateji məqsədlərə malik bizneslər investorlardan daha tez maliyyə dəstəyi ala bilirlər.

Beynəlxalq investorlar üçün hüquqi uyğunluq da mühüm rola malikdir (Birasnav, M. və Bienstock, J., 2019). Layihə menecerləri biznesin bütün milli və beynəlxalq qanun və qaydalara uyğun fəaliyyət göstərməsini təmin etməklə hüquqi riskləri azaldırlar. Davamlı olaraq uğurlu maliyyə və biznes məqsədlərinə nail olan təşkilatlar investorların etibarını qazanır və daha çox investisiya cəlb etmək imkanına malik olurlar.

Azərbaycanda aşağıda qeyd edilən sahələrdə layihə idarəetməsi investisiyaların genişlənməsinə təsir edir:

- Tikinti sektoru
- Enerji layihələri
- Bank və maliyyə sektoru

Bu sahələrdə layihələrin düzgün idarə olunması investisiya risklərini azaldır və maliyyə nəticələrini yaxşılaşdırır (Məmmədov, 2020). Tədqiqat nəticəsində məlum olur ki, innovativ yeni məhsul və xidmətlərin yaradılması biznesin inkişafı və irəliləyişi üçün kritik əhəmiyyət daşıyır. Lakin istər yerli, istərsə də qlobal genişlənmə zamanı kifayət qədər investisiya cəlb etmək çətin ola bilər. Yeni biznesin qurulması və ya mövcud biznesin artırılması zamanı sahibkarlar və biznes rəhbərləri tez-tez maliyyə problemləri ilə üzləşirlər. Bu problemlərin aradan qaldırılması üçün düzgün planlaşdırma, güclü düşüncə və bacarıq tələb olunur.

Bu baxımdan, əhəmiyyətli kredit verən maliyyə institutları, investorlar, dövlət qrantları və hətta öz vəsaitləri kimi müxtəlif maliyyə mənbələrindən istifadə etmək məqsəduyğun hesab olunur. Qeyd etmək olar ki, hər bir maliyyələşmə mənbəyinin özünəməxsus üstünlükləri və tələbləri var.

Ümumiyyətlə, səmərəsiz biznesə malik şirkətlər tələb olunan investisiyaları cəlb etməkdə çətinlik çəkirlər. Buna görə də hər bir firmanın yaxşı hazırlanmış biznes strategiyası etibarlı və gəlirli investisiya axtaran kreditorlar və investorlar üçün daha cəlbedici olur.

Ölkə iqtisadiyyatında enerji sektoru investisiyaların əsas istiqamətlərindən biridir. Bu sahədə fəaliyyət göstərən SOCAR iri miqyaslı layihələrin idarə olunmasında mühüm təcrübəyə malikdir. SOCAR tərəfindən həyata keçirilən enerji və infrastruktur layihələrində aşağıdakı idarəetmə komponentləri tətbiq edilir:

- Strateji planlaşdırma
- Risklərin öncədən qiymətləndirilməsi
- Büdcə və vaxt nəzarəti
- Beynəlxalq standartların tətbiqi

Aydın məsələdir ki, inkişaf səviyyəsi aşağı olan bazarlarda fəaliyyət göstərən yerli bizneslər üçün yerli investitorlara və ya maliyyə institutlarına çıxış daha çətin ola bilər. Bu halda dövlət proqramları, qrantlar və biznesin inkişafı üçün fəaliyyət göstərən qurumların təqdim etdiyi maliyyə dəstəyi imkanları əhəmiyyətlidir. Masud və digərləri (Masud, M.A.K., Rashid, M.H.U., Khan, T., Bae, S.M. və Kim, J.D., 2019) vurğulayır ki, eyni məhsul və xidmətlər təklif edən bizneslərin çoxluğu bazarda izafiliyə səbəb olur və investorların cəlb edilməsini çətinləşdirir. Bu maneəni aradan qaldırmaq üçün biznes öz üstünlüklərini ön plana çıxarmalı və investorların etimadını qazanmalıdır.

Yerli investitorlar hələ özünü sübut etməmiş bizneslərə investisiya qoymaqda tərəddüd edə bilərlər. Buna görə də biznes strategiyası davamlı gəlirlilik yolunu göstərməli və müxtəlif risklərin azaldılması üsullarını əhatə etməlidir (Inomjon, Q., Abduraimova, N. və Sarvar, X., 2021). Sənaye tədbirlərində iştirak etmək, yerli biznes birliklərinə qoşulmaq və müxtəlif onlayn platformalardan istifadə etmək peşəkar əlaqələrin qurulmasında mühüm rola malikdir. Yerli nüfuzlu şəxslər və biznes liderləri ilə qurulan əlaqələr də investorların cəlb olunmasına müsbət təsir göstərə bilər.

Qlobal bizneslər mədəni və dil maneələri ilə üzləşirlər və buna görə də potensial investitorlarla əlaqə qurmaqda problem yaşayırlar. Bu maneələri aradan qaldırmaq üçün müxtəlif dil və mədəniyyəti bilən yerli əməkdaşlarla işlənməlidirlər. Siyasi və iqtisadi qeyri-sabitliyi olan dövlətlərdə investitorlar sərmayə qoymaqda tərəddüd edirlər. Bu səbəbdən siyasi risk sığortası almaq və ya əvvəlcədən qeyri-sabit bölgələrdə təcrübəsi olan yerli şirkətlərlə əməkdaşlıq etmək əsas şərtdir. Beynəlxalq investitorlar yerli bazarı kifayət qədər tanımadıqları halda, investitorları maarifləndirmək və biznes haqqında geniş tədqiqat aparılmalıdır.

Məqalədə layihə idarəetməsinin investisiya effektivliyinə təsirini qiymətləndirmək məqsədilə müqayisəli və analitik yanaşmalardan istifadə edilmişdir. Elmi məqalənin müzakirəsindən aydın olur ki, investisiya biznesin inkişafı və yeni məhsulların hazırlanması üçün vacibdir, lakin onu əldə etmək asan deyil. Bu prosesdə, biznesin investisiya vəsaitlərini cəlb etmək qabiliyyəti, əsasən, həmin şirkətin göstərdiyi layihə idarəetməsindən asılıdır. Layihənin vaxtında tamamlanması strateji məqsədlərə çatmaq və investisiyalardan gəlir əldə etmək üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Güclü layihə idarəetməsi təcrübələri investorların etimadını qazanmaq üçün mühümdür.

Biznesin inkişafı üçün tələb olunan investisiyaları əldə etməkdə qarşıya çıxan maneələrin öhdəsindən uğurla gəlmək üçün bizneslər layihə idarəetməsinin əhəmiyyətini nəzərə alan bir mədəniyyət yaratmalıdırlar (Mamedio, D., Rocha, C., Szczepanik, D. və Kato, H., 2019). Menecerlərin strateji liderlik və layihə idarəetməsi bacarıqlarına diqqət yetirmək təşkilat üçün daha yaxşı nəticələr verə bilər. Qlobal biznesdə uğur qazanmaq üçün qlobal tərəfdaşlıqlar və ittifaqlar qurmaq kritik əhəmiyyət daşıyır. Bu, biznesin yeni təşəbbüsləri həyata keçirməkdə və ya mövcud vəziyyəti genişləndirməkdə qarşılaşdığı çətinliklərin aradan qaldırılmasına imkan yaradır. Məqalənin elmi yeniliyi aşağıdakı istiqamətlərdə özünü göstərir:

- Layihə idarəetmə səviyyəsi ilə investisiya gəlirliliyi (ROI) arasında kəmiyyət asılılığının sadələşdirilmiş xətti model əsasında müəyyən edilməsi
- Enerji sektoru üzrə layihə idarəetmə yanaşmalarının investisiya performansına təsirinin əsaslandırılması

NƏTİCƏ

Araşdırmadan məlum olur ki, layihə idarəetməsi investisiya genişlənməsinin əsas strateji alətidir. Yerli bizneslərdə bu sistem tam inkişaf etməsə də, beynəlxalq təcrübə ilə uyğunlaşdırıldıqda investisiya səmərəliliyini əhəmiyyətli dərəcədə artırır. Hazırkı dinamik qlobal biznes mühitində investisiya əldə etmək adi fəaliyyət deyil. Əksinə, bu, biznesin inkişaf etmək və tələb olunan biznes böyüməsi üçün investisiyaları cəlb etmək maneələrinə cavab vermək bacarığı ilə bağlı həyati əhəmiyyət kəsb edir. Bu məqalədə yerli və xarici şirkətlər üçün investisiyaların əldə olunması və istifadə olunmasının təhlili ortaya qoyulmuşdur. Bu elmi işin əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, layihə idarəetməsinin investisiya fəaliyyətinə təsiri kompleks şəkildə təhlil edilir. Mövzunun nəticələri investisiya qərarlarının daha səmərəli verilməsi, risklərin minimumlaşdırılması və kapitalın düzgün idarə olunması baxımından praktiki əhəmiyyət daşıyır.

Qeyd edə bilərik ki, rəqabətli və sürətlə dəyişən mühitdə sənaye müəssisələrinin davamlı və müsbət inkişafı üçün müəssisələrin investisiya fəaliyyətinin effektiv idarə olunması onların fəaliyyət göstərməsinin zəruri şərtidir. Eyni zamanda qeyri-müəyyənlik və risk şəraitində investisiya menecmentinin daha dərinə tədqiq edilməsinin zəruriliyi mütləq şərtidir. Bundan əlavə, maliyyə və digər resursların məhdud olduğu şəraitdə investisiyalara kompleks yanaşmanın tətbiqinin investisiya proseslərinin makro səviyyədə idarə edilməsinin səmərəliliyini artıran əsas istiqamətlərdən biri olduğu sübut olunur. Kompleks investisiya layihələndirilməsi müəssisənin investisiya proqramının uğurla həyata keçirilməsinə yönəlmiş vahid strateji plana tabe olan investisiya layihələri toplusunun idarə edilməsinin sistemli inteqrasiya olunmuş prosesidir. Investisiya qərarları biznesin layihə idarəetməsi qabiliyyətləri ilə əlaqələndirilir. Aparılan təhlillər göstərir ki:

- Layihə idarəetməsi olmayan investisiyalar daha risklidir
- Planlaşdırma zəif olduqda büdcə aşımı qaçılmazdır
- Monitorinq mexanizmləri gəlirliliyə birbaşa təsir edir

Layihə idarəetməsi layihələrin vaxtında tamamlanmasını təmin edir və resursların optimal bölgüsünü dəstəkləyir. Bu, investisiyaların artırılmasını təmin etmək və investorların etimadını təşkil etmək üçün həyata keçirilir. Empirik təhlillər göstərir ki, layihə idarəetməsi investisiya genişlənməsinin əsas determinantıdır. Empirik modellər sübut edir ki, idarəetmə səviyyəsinin yüksəldilməsi həm gəlirliliyi artırır, həm də riskləri azaldır. Yerli bizneslərin beynəlxalq standartlara uyğunlaşması bu sahədə əsas inkişaf istiqamətidir. Nəticələrdən aydın olur ki:

- Layihə idarəetməsi investisiyanın "uğur mexanizmidir"
- ROI artımı birbaşa idarəetmə keyfiyyətindən asılıdır
- Risklərin azalması investisiya cəlb ediciliyini artırır

Aparılan təhlillərə əsasən aşağıdakı təkliflər irəli sürülür:

- Yerli bizneslərdə layihə idarəetmə sistemlərinin beynəlxalq standartlara (PMI) uyğunlaşdırılması
- Investisiya layihələrinin qiymətləndirilməsində yalnız maliyyə göstəricilərinin deyil, həm də idarəetmə keyfiyyəti indeksinin nəzərə alınması
- Şirkətlərdə rəqəmsal layihə idarəetmə alətlərinin tətbiqi

- Risklərin minimumlaşdırılması məqsədilə ilkin mərhələdə daha dəqiq planlaşdırma və ssenari analizlərinin aparılması
- Yerli bazarda layihə menecerlərinin peşəkar sertifikatlaşdırma proqramları vasitəsilə hazırlanmasının genişləndirilməsi

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Abbasov, İ. (2018). *Biznesin təşkili*. Bakı
2. Birasnav, M. və Bienstock, J., 2019. Təchizat zənciri inteqrasiyası, qabaqcıl istehsal texnologiyası və strateji liderlik: Empirik tədqiqat. *Computers & Industrial Engineering*, 130, s.142-157.
3. Borner, T., 2021. Ağıllı şəhərdə ağıllı olmağın üstünlükləri və maneələri: Böyük Kopenhagen Ağıllı Şəhər Klaster Layihəsində layihə menecerlərinin baxışları. *Cities*, 114, s.103187.
4. Dzwigol, H. və Dzwigol-Barosz, M., 2020. İnvestisiya strategiyasının ekspert qiymətləndirilməsinə əsaslanaraq şirkətin davamlı inkişafı. *Academy of Strategic Management Journal*, 19(5), s.1-7.
5. El Khatib, M., Alabdooli, K., AlKaabi, A. və Al Harmoodi, S., 2020. Davamlı layihə idarəetməsi: Tendensiyalar və uyğunluq. *Theoretical Economics Letters*, 10(06), s.1276.
6. Əliyev, R. (2019). *Layihələrin idarə olunması*. Bakı: Bakı Universiteti.
7. Fan, W. və Hao, Y., 2020. Çin üçün bərpa olunan enerji istehlakı, iqtisadi artım və birbaşa xarici investisiya arasındakı əlaqəyə dair empirik tədqiqat. *Renewable Energy*, 146, s.598-609.
8. Filippova, V.D., Budnyk, V.A., Mykhailiv, H.V., Hryniv, L.V. və Los, O.I., 2020. Dövlət və özəl tərəfdaşlıq layihələrinin idarəedilməsi: Dövlət və biznes üçün faydalar. *International Journal of Management (IJM)*, 11(3), s.602-611.
9. Inomjon, Q., Abduraimova, N. və Sarvar, X., 2021. İnvestisiya inkişafı üçün ÜTT-nin sət qaydalarının asanlaşdırılmasına açıq qapılar. *Arxiv Elmi Tədqiqatlar*, 1(1).
10. Ishiwatari, M. və Sasaki, D., 2022. Fəlakət riskinin azaldılması və iqlim dəyişməsinə adaptasiya üçün investisiyaların maliyyələşdirilməsi: Fərsətlər və çağırışlar. *Financing Investment in Disaster Risk Reduction and Climate Change Adaptation: Asian Perspectives*, s.3-18.
11. Joghee, S., Alzoubi, H.M. və Dubey, A.R., 2020. Daşınmaz əmlak sektorunda FDI investisiya meyllərinin qərar effektivliyi: Dubay ağıllı şəhər layihələrindən empirik sübut. *International Journal of Scientific and Technology Research*, 9(3), s.3499-3503.
12. Lis, P. və Mendel, J., 2019. Kritik infrastrukturda kiberhücumlar: İqtisadi baxış. *Economics and Business Review*, 5(2), s.24-47.
13. Məmmədov, A. (2020). *İnvestisiya layihələrinin təhlili*. Bakı: Elm nəşriyyatı
14. Majid, M.A., 2020. Hindistanda davamlı inkişaf üçün bərpa olunan enerji: Mövcud vəziyyət, gələcək perspektivlər, çağırışlar, məşğulluq və investisiya imkanları. *Energy, Sustainability and Society*, 10(1), s.1-36.
15. Mamédio, D., Rocha, C., Szczepanik, D. və Kato, H., 2019. Strateji ittifaqlar və dinamik qabiliyyətlər: Sistemli icmal. *Journal of Strategy and Management*, 12(1), s.83-102.
16. Marnewick, C. və Marnewick, A.L., 2022. Layihə idarəetməsinin rəqəmsallaşdırılması: Tədqiqat və praktikada imkanlar. *Project Leadership and Society*, 3, s.100061.
17. Masud, M.A.K., Rashid, M.H.U., Khan, T., Bae, S.M. və Kim, J.D., 2019. Təşkilati strategiya və korporativ sosial məsuliyyət: Üçqat alt xəttin vasitəçilik effekti. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(22), s.4559.
18. Matos, P., 2020. ESG və dünyada məsuliyyətli institusional investisiya: Tənqidi icmal. CFA Institute Research Foundation Literature Reviews, May.

19. Mavlutova, I., Babenko, V., Dykan, V., Prokopenko, N., Kalinichenko, S. və Tokmakova, I., 2021. Şirkətin maliyyə vəziyyətinin gücləndirilməsi üsulu kimi biznesin restrukturizasiyası. *Journal of Optimization in Industrial Engineering*, 14(Xüsusi buraxılış), s.105-115.
20. Opperman, C., Liebig, D., Bowling, J., Johnson, C.S., Stiesmeyer, J. və Miller, S., 2022. Peşəkar inkişaf fəaliyyətləri üçün investisiya gəlirinin ölçülməsi: Ədəbiyyat yeniləməsi və davam edən çağırış. *Journal for Nurses in Professional Development*, 38(6), s.333-339.
21. Ribeiro, A., Amaral, A. və Barros, T., 2021. Sənaye 4.0 kontekstində layihə meneceri bacarıqları. *Procedia Computer Science* , 181, s.803-810.
22. Sapir, E.V. və Karachev, I.A., 2020. Yeni investisiya siyasətinin çağırışları: İnteraksiyaların təşviqi və qorunması. *Finance: Theory and Practice* , 24(3), s.118-131.
23. Singh, H. və Williams, P.S., 2021. Layihə İdarəetməsi Bilik Bədənində Bələdçi: PMBOK (®) Guide. Project Management Institute .